

M. DEMOVIĆ, GLAZBA I GLAZBENICI U DUBROVAČKOJ REPUBLICI
OD POČETKA XI. DO POLOVINE XVII. STOLJEĆA, Jugoslavenska
akademija znanosti i umjetnosti, Razred za muzičku umjetnost,
Zagreb 1981.

Autor je na osnovi dugogodišnjeg rada i istraživanja u Historijskom arhivu u Dubrovniku napisao ovu knjigu koja prikazuje prvi put razvitak glazbe i glazbenika u Dubrovniku od početka XI. do sredine XVII. stoljeća, tj. do velikog potresa koji je pogodio Dubrovnik 1667. g. Knjiga obuhvaća 295 stranica i 868 raznih bilježaka kao i 20 slika koje prikazuju faksimile, inicijale, fragmente, maske, notne primjere i sl., te sadržava osim predgovora, samog teksta i vrijednih priloga još i pregled primijenjene literature, spominju se pri tome i stari hrvatski pisci, zatim su dodani kratki sažetci na engleskom i talijanskom jeziku te kazalo imena.

Glazbena je umjetnost u starom Dubrovniku nedovoljno proučena i istražena, pa iz tog razloga objavljivanje te knjige iz dubrovačke prošlosti ima posebno značenje. U uvodu autor navodi starije i novije pisce koji su se bavili i objavili pojedine rasprave iz povijesti dubrovačke glazbene umjetnosti. Koristeći se tim radovima kao i velikim brojem (oko 500) novopronađenih dubrovačkih arhivskih dokumenata, autor je bio u stanju da prikaže glazbene prilike Dubrovačke Republike u navedenom razdoblju. Prije prelaska na iznošenje glavne teme autor piše o društvenim i kulturnim prilikama u Dubrovniku, te govori o nezavisnosti Dubrovačke Republike kao jednom od glavnih faktora razvoja glazbe u Dubrovniku. Dubrovački prosperitet, materijalno obilje uvjetovalo je da se postepeno počelo razvijati u Dubrovniku raznovrsna kulturna djelatnost, a time i glazba.

Radi jasnijeg i boljeg pregleda autor je u svojoj knjizi odvojio crkvenu muziku od muzike kneževa dvora i one kazališne. Prve vijesti o crkvenoj muzici u Dubrovniku spominju se već početkom XI. stoljeća kad Dubrovčani počinju pjevati u crkvama »laudes« (lode) bizantskom caru kao i kasnije mletačkom duždu. Po nalazu autora, prve vijesti o organima i organistima u Du-

brovniku potječu iz XIV. stoljeća, od polovice XV. stoljeća moguće je istražiti imena organista, a u XVI. stoljeću dubrovačka je katedrala imala velike orgulje. Autor smatra da je crkvena glazba u Dubrovniku u razdoblju od početka XI. pa do polovice XVII. stoljeća doživjela punu umjetničku zrelost.

Prvi poznati svirači dubrovačke kneževe kapele bili su regrutirani iz redova gradskih glasonoša ili, kako su ih u Dubrovniku zvali, zdura. Glazbenici kneževe kapele, prema stanovništvu autora, pridonijeli su razvitku glazbe u Dubrovniku, a njihov predvodnik »magister capelle« smatran je kao glavna muzička ličnost. Početkom XIV. stoljeća organizira se na kneževu dvoru »la capella dei musicisti«, koja je krajem XVII. stoljeća prerasla u orkestar. Muzičari kneževa dvora sudjelovali su i u dubrovačkom teatru i u drugim predstavama. Oni su sačinjavali tzv. »družine« koje su organizirale prve od mnogih opera u Dubrovniku. Autor dalje navodi da je razvoj glazbenog života u Dubrovniku bio pod uticajem susjedne Italije, s kojom je ovaj naš grad održavao vjekovne pomorsko-trgovačke veze.

U vezi sa scenskom glazbom autor govori o dubrovačkim »družinama«, crkvenim prikazivanjima, pastirskim igrama, zatim spominje prijevode grčkih tragedija, komedije, maskerate, pjesme od kola i tipičan instrument seljaka iz dubrovačke okolice, tzv. »ljericu«, da bi svoje izlaganje zaključio melodramom i operom. Autor smatra da su dubrovački arhivski dokumenti značajan izvor ne samo prošlosti dubrovačke glazbene kulture već i za proučavanje razvoja te umjetnosti u zemljama Evrope, čiji su glazbenici djelovali i u Dubrovniku.

U prilogima autor donosi arhivske isprave na latinskom i talijanskom jeziku (na 88 stranica), zatim popise koralnih kodeksa, orguljaša, svirača kneževe kapele od 1301. do 1667. g., crkve-

nih pjevača, pisara dubrovačkih koralnih knjiga, kao i pregled stranih glazbenika u Dubrovniku po zemlji podrijetla. Pri sastavljanju ovog pregleda autor je uzео kao polazište današnje državne granice (Albaniju, Belgiju, Grčku, Italiju, jugoslavenske prostore, Njemačku, Španjolsku). Navedeni koralni kodeksi nalaze se, prema navodima autora, u muzeju i biblioteci franjevačkog samostana, zatim u bibliotekama dominikanskog samostana, isusovačke rezidencije i biskupskog sjemeništa, u Dubrovačkoj naučnoj biblioteci, u crkvi sv. Vlaha kao i u Bodleian Library u Oxfordu.

Na temelju iznesenog, autor smatra da se Dubrovniku može dodijeliti određeno mjesto u razvoju glazbene kulture uz ostala kulturna evropska glazbena središta, jer je on skupa s njima već rano počeo izgrađivati veliku zajedničku zgradu evropske glazbene umjetnosti. Na kraju autor zaključuje da je Dubrovnik za navedeno razdoblje išao u

korak sa drugim zapadnoevropskim zemljama, te da je utjecaj muzike iz zapadne Evrope bio očigledan u svakom njegovom razdoblju. Iz tog razloga smatra autor da treba ispraviti stanovište onih pisaca muzike koji su smatrali da je Balkanski poluotok, kako u srednjem vijeku tako i u kasnije doba, potpuno pod uticajem bizantske kulture.

Ovom je knjigom autor M. Demović na temelju bogate arhivske građe i postojeće literature prikazao razvoj glazbenog života u Dubrovniku od početka XI. do sredine XVII. stoljeća. Time je popunio još jednu osjetnu prazninu u dubrovačkoj prošlosti, pa će stoga njegova knjiga korisno poslužiti svima koji se bave ili će se baviti istraživanjem kulturnih aktivnosti u starom Dubrovniku. Zbog toga je bilo potrebno u najkraćim crtama prikazati ovu knjigu koja je značajno unaprijedila proučavanje jedne dosad malo istraživane strane dubrovačkog kulturnog života.

Ilija Mitić

PELJEŠKI ZBORNİK, Izdavački centar, Split 1980.

Ovaj »Pelješki zbornik« nastavlja već ranije započeto objavljivanje radova o minulom i suvremenom životu ovog našeg poluotoka. Do sada su objavljene dva broja toga zbornika, i to prvi g. 1976, a ovo je drugi broj. Ovaj zbornik ima 249 stranica te sadrži sedam radova iz starije i novije prošlosti poluotoka Pelješka. Većina je radova pisana na temelju dokumenata iz Dubrovačkog historijskog arhiva, a radi lakšeg upoznavanja stranaca sa sadržajem ovih radova, svaki rad ima na kraju kratak sadržaj preveden na engleski, španjolski, francuski ili njemački.

J. Lučić objavljuje rad pod naslovom »Pelješac od dolaska Slavena do potpadanja pod vlast Dubrovačke Republike«, koji ima 67 stranica i osam poglavlja. U prvom obrađuje politički razvitak Pelješka od VII. do XIV. stoljeća, zatim prelazi u drugom poglavlju, na opis naselja i gospodarstva na ovom našem poluotoku. U trećem poglavlju prikazuje društveno uređenje, a u četvrtom

vjerske prilike i crkvenu organizaciju na Pelješcu. Zatim, u petom poglavlju, autor piše o vezama Dubrovčana s Pelješcem, te obrađuje značenje ovog poluotoka u prometu i trgovini Dubrovnička, potom govori o carinama i drugim propisima, o slobodi trgovanja, kao i o predmetu trgovanja. O pomorstvu, kreditima, trgovačkim poduzećima i trgovini, te o služenju kojim su se bavili Pelješćani i Stonjani u Dubrovniku, autor govori u šestom poglavlju. Pelješka imena i prezimena, te izbor dokumenata iz prošlosti Pelješka (do god. 1333), pisac donosi u posljednja dva poglavlja. Na kraju rada nalazimo 200 bilježaka u kojima autor navodi arhivske dokumente i literaturu kojom se služio.

Z. Šundrica donosi u ovom zborniku rad »Stonski rat u XIV. stoljeću (1333. do 1399. g.)« koji ima 117 stranica, četiri poglavlja i 609 bilježaka u kojima se nalaze brojni arhivski podatci i literatura kojom se autor služio prilikom izrade svog rada. Iza kratkog uvoda pi-